

Зародження сфери зв'язку

до 100-річчя Одеської національної академії зв'язку

ім. О. С. Попова

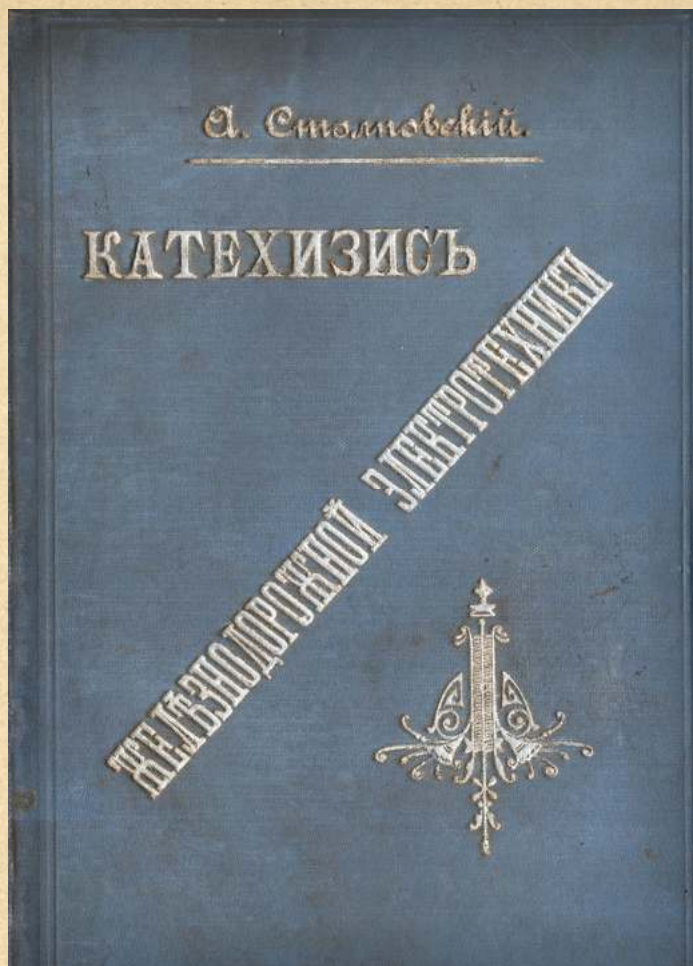
*Книги – кораблі думки, які плавають
хвилями часу й несуть свій дорогоцінний
вантаж від покоління до покоління.*

Ф. Бекон

1900 року в Одесі (на вул. Старопортофранківській, 16) започатковано Одеські вищі курси телеграфних механіків, або, як їх тоді називали, техніків-зв'язківців. Ці курси стали не тільки першим в Одесі навчальним закладом електротехнічного спрямування, але й громадським центром зв'язківців Причорномор'я, об'єднавши науково-технічну еліту міста. У липні 1920 року, на основі поштово-телеграфних курсів, було організовано Одеський електротехнікум зв'язку. Саме з цього моменту розпочалась історія ОНАЗ ім. О. С. Попова. Однозначно, із заснуванням Одеського інституту інженерів зв'язку почала працювати бібліотека. У перші роки функціонування бібліотеки її фонд не перевищував 2000 друкованих одиниць і обслуговувала понад 450 читачів. Бібліотека поповнювалася цінними виданнями з технічних, природничих, суспільних наук та інших видань, зокрема за рахунок пожертв. На виставці представлена лише невелика частина цінних книг з фонду бібліотеки.

Катехизис железнодорожной электротехники / сост. А. А. Столповский. – Москва : Типо-литогр. Высоч. утвержден. Т-ва И. Н. Кушнеревъ и К, Пименовская улица, собств. домъ, 1893. – 165 с. : черт.

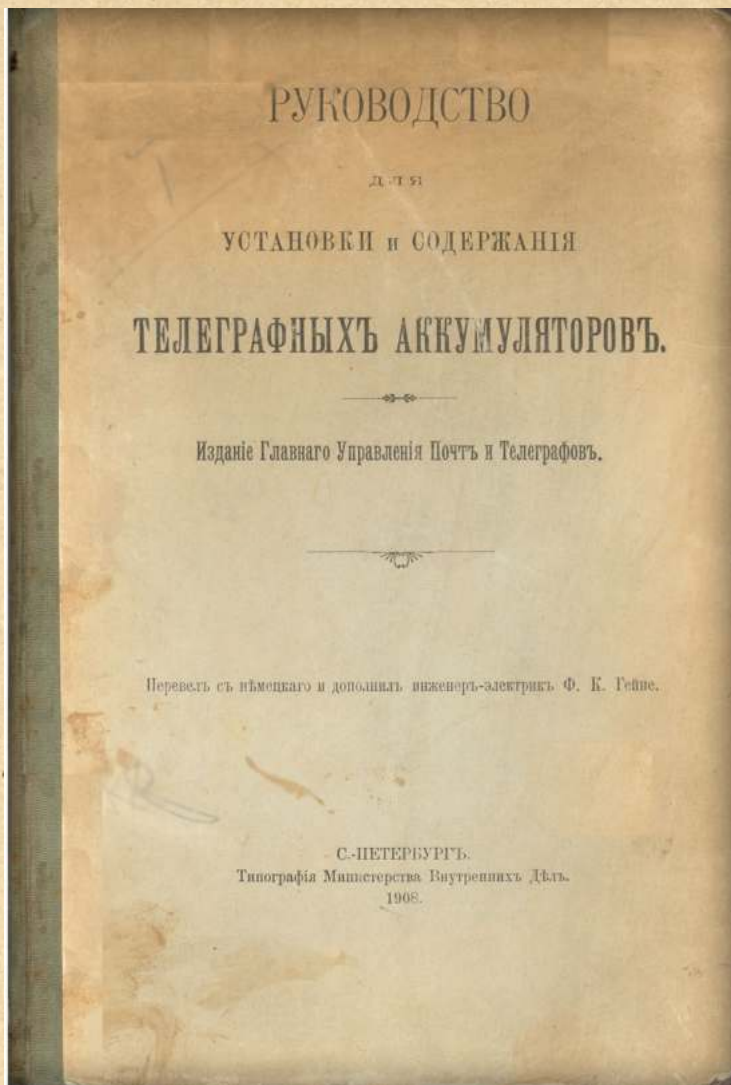
Залізничний інженер-електрик Олександр Олександрович Столповський обіймав посаду помічника начальника Служби Телеграфу Московсько-Брестської залізничної дороги, голова електротехнічної групи Московського відділення Імператорського Російського Технічного товариства, член-засновник Міжнародного товариства електриків у Парижі, член Товариства електриків у Берліні. Олександр Олександрович захопився телефонією 1882 року. Він був одним з палких прихильників якнайшвидшого впровадження її на залізничному транспорті. 1884 року він подав у Департамент торгівлі й мануфактур прохання про видачу йому привілеї (в Росії юридична форма патенту до 1917 року називалася саме так) на «телефон з кільцеподібним полюсом, чотирма магнітами і вугільним мікрофоном».

Телефон, винайдений О. О. Столповським, був здатний передавати звук на досить велику відстань – понад 700 верст. Це було підтверджено експериментом зі встановлення зв'язку між Москвою та Мінськом.

1886 року, отримавши привілей, О. О. Столповський спільно з О. Кангером створив телефонний апарат, який застосовувався для телефонного зв'язку на деяких залізницях.

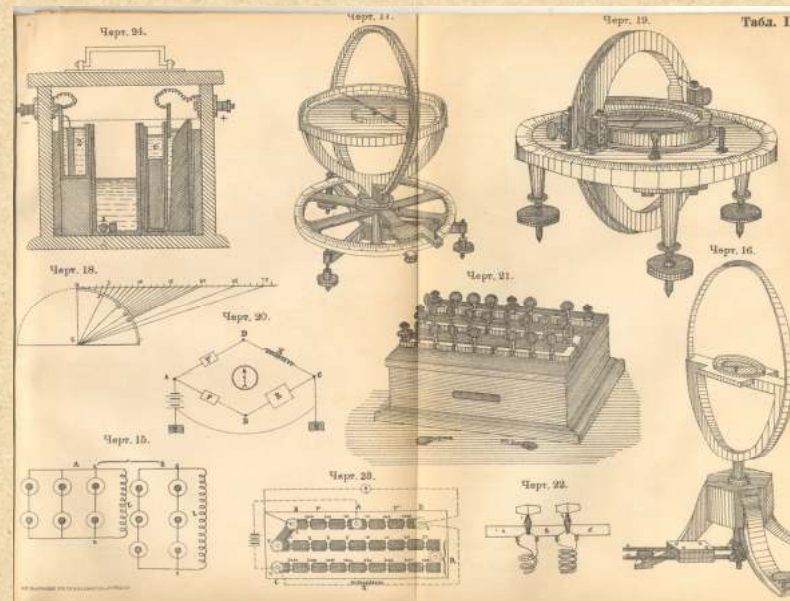
«Катехизис железнодорожной электротехники», складений О. О. Столповським і виданий 1893 р. в Москві. Зручний, компактний, з чітко викладеним матеріалом посібник користувався великим успіхом.

Руководство для установки и содержания телеграфных аккумуляторов / пер. с нем. и доп. инж.-электр. Ф. К. Гейне. – Изд. Главн. управл. Почт и Телеграфов. – СПб. : Типогр. Министерства внутренних дел, 1908. – 78 с.

Керівництво є частковим перекладом офіційного німецького видання «Anweisung zur Aufstellung und Unterhaltung von Sammlerbatterien für den Telegraphen-und Fernsprechbetrieb, Berlin 1905», тих розділів, що стосуються використання акумуляторів, особливо в телеграфній службі. Дається опис застосовуваних у Російській імперії акумуляторів телеграфного типу заводу «Тюдор».

К. ЖАКЭНЪ.

КОЛЛЕКТОРНЫЕ
ЭЛЕКТРОДВИГАТЕЛИ
ПЕРЕМѢННАГО ТОКА.

Переводъ съ французскаго изданія
инженеръ-электрика Б. И. ГАРШВА
ПОДЪ РЕДАКЦІЕЙ
инженеръ-технолога Г. Н. ШВЕДЕРА.

Съ добавленіями къ русскому изданію.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ
1909.

Жакэн, К. Коллекторные электродвигатели переменнаго тока / К. Жакэн ; пер. с фр. изд. инж.-электр. Б. И. Гаршва ; под ред. инж.-технол. Г. Н. Шведера. – СПб. : Тип. А. М. Менделевича, 1909. – 90 с. : ил.

Це була перша книга з технічної літератури з однофазових електродвигунів колекторного типу, але перекладачі вважали за потрібне внести також відомості з галузі практичних застосувань.

ТЕЛЕФОНЪ

и

ДОПОЛНИТЕЛЬНЫЕ ПРИБОРЫ

ИХЪ УСТРОЙСТВО И ПРИМѢНЕНІЕ НА ТЕЛЕФОННЫХЪ СѢТЯХЪ.

СОСТАВИЛЪ
старшій механикъ Харьковской телефонной
С. Гречихинъ.

Съ 151 рисунками и схемами приборовъ.

ИЗДАНИЕ ВТОРОЕ

исправленіе и дополненіе. 5

Книгоиздательство П. А. Брейтигама въ Москвѣ.
1910.

Телефон и дополнительные приборы, их устройство и применение на телефонных сетях / сост. ст. мех. Харьковской телеф. сети С. Гречихин. – Изд. второе, испр. и доп. – Москва : Книгоиздательство П. А. Брейтигама, 1910. – 146 с. : ил. (с 151 рис. и сх. приборов).

Автор при складанні цієї книги (в межах чисто практичного застосування телефонії в житті) мав на увазі тих трударів телефонної справи, які не мали можливості отримати освіту з електротехніки.

Винахід телефону приписують різним особам. За деякими історичними даними можна переконатися, що в різні часи науковці робили спроби передавати мову на відстані. На особливу увагу заслуговують: італієць Меуччі, німець Рейс та американці Белль і Грей, які працювали в цьому напрямку.

Як свідчать деякі історичні документи, справжнім винахідником телефону був італієць Антоніо Меуччі, який ще 1949 р. зробив це відкриття, а 1871 р. просив запатентувати винайдений ним апарат. 1872 р. Меуччі представив свій винахід директору телеграфів у Нью-Йорку. Директор обіцяв протестувати винахід, але обіцянки своєї так і не дотримав. Також Меуччі не повернули всі креслення.

Існує припущення, що американці Белль і Грей дізналися про проєкт Меуччі й 1874 р. вони обидва почали проводити дослідження й роботи з винаходу телефону. Апарати, які вони просили запатентувати, мали багато спільного з апаратами Меуччі.

Німець Рейс 1860 р. зміг передати звуки музики на досить велику відстань за допомогою влаштованого приладу.

14 лютого 1876 р. Грегам Белль подав прохання про видачу йому патенту на телефон, за допомогою якого можна було передавати мову на відстані. Еліш Грей подав також прохання про видачу йому патенту на телефон, майже однаковий з системою Белля, що й послужило приводом до порушення процесу між двома винахідниками, який закінчився на користь Белля. Таким чином Белль офіційно визнаний винахідником телефону.

Петровский, А. А. Научные основания беспроволочной телеграфии. Ч. 1 / А. А. Петровский. – Изд. 2-е, перераб. и доп. – СПб. : Тип. Эрлихъ (влад. А. Э. Коллинсъ). М. Дворянская, 19, 1913. – 476 с. : ил. (с 228 рис. в тексте).

«Научные обоснования беспроволочной телеграфии» друкували в «Морском сборнике» з 1905 р. до 1907 р., після чого були надруковані окремою книгою. Вона містить інформацію про науку електричних коливань та електромагнітних хвиль. Наведено багато числових прикладів, дані таблиці для перекладу споживаних одиниць. Автор книги прагнув допомогти читачам, зацікавленим передаванням мови, зображень, енергії без дротів, управлінням приладами на відстані. Особливе значення має наявність графічних методів та великої кількості числових прикладів. Книгу укладено за дорученням міннго відділу Головного управління кораблебудування.

О. О. Петровський (02.02.1873-24.08.1942) – російський і радянський науковець у галузі радіотехніки, геофізики, радіотехніки, електрофізичних методів геологічної розвідки. Учень і соратник О. С. Попова, винахідник, який розробив теорію та методи радіопросвічування при визначенні глибини залягання порід у товщі вічної мерзлоти; статський радник, перший професор радіотехніки й автор першого в Росії теоретичного керівництва з радіотехніки; доктор фізико-математичних наук, заслужений діяч науки і техніки РРФСР.

У березні 1910 року статського радника О. О. Петровського запросили на посаду штатного викладача гідрографічного відділення Миколаївської морської академії.

На початку 1911 року він виконав перші теоретичні дослідження в галузі радіоелектронної боротьби, узагальнив досвід бойового застосування засобів іскрового радіозв'язку під час Російсько-японської війни й першого в історії практичного застосування радіоперешкод радіостанцією російського броненосця «Перемога» та береговою радіостанцією «Золота гора» в Порт-Артурі 2 квітня 1904 року. Результати дослідження були розміщені в його статті «За яких умов можливо перешкодити супротивникові користуватися радіотелеграфом». 1912 року конференція академії обрала О. О. Петровського екстраординарним професором з радіотехніки – першим професором цієї дисципліни в Росії. Автор понад 200 наукових праць з радіотехніки, електрозв'язку, електророзвідки корисних копалин та історії радіо.

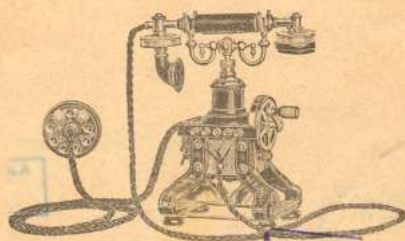
Инженер-электрик Л. И. Шпергазе

Телефонія.

Общій курсъ.

Издание I.

Съ 233 фиг. въ текстѣ.

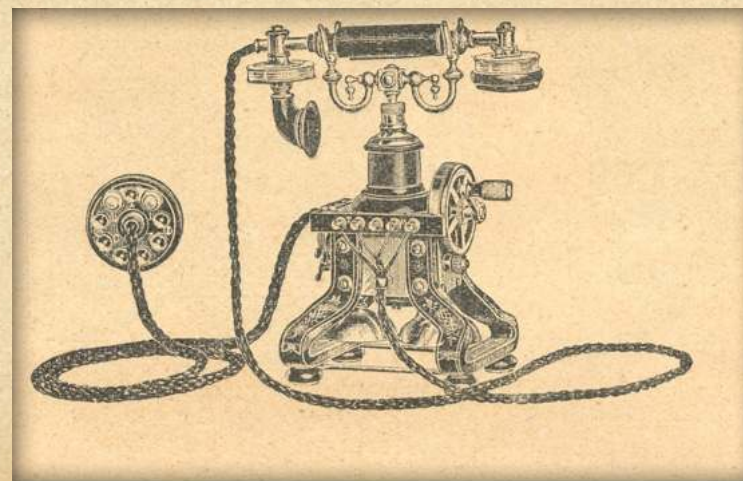

ПЕТРОГРАДЪ.
Издательская Комиссія Студентовъ Электротехническаго
Императора АЛЕКСАНДРА III.
1915.

*Шпергазе, Л. И. Телефония. Общий курс / инж.-электр.
Л. И. Шпергазе. – Изд. I. – Петроград : Издательская
Комиссия Студентов Электротехнического Института
Императора Александра III, 1915. – 176 с. : ил. (с 233 фиг. в
тексте).*

*Лев Иванович Шпергазе (15.04.1874- 14.10.1927), видатний
інженер, директор «Російського акціонерного товариства Л. М.
Еріксона і Ко» сприяв бурхливому розвитку телефонізації в
Російській імперії. Похований у родинному склепі у Смоленську.*

*Назва «телефон» походить від грецького слова tele – далекий і
phone – звук, що в перекладі означає «далеко звучить».*

A. LINKER. Ing.

ВАЖНѢЙШІЕ ЭЛЕКТРИЧЕСКІЕ
ИЗМѢРИТЕЛЬНЫЕ ПРИБОРЫ,
ихъ теорія и конетрукція.

Съ 74 рис. въ текстѣ.

второе изданіе

ПЕРЕВЕЛЪ СЪ НѢМЕЦКАГО

Старшій механикъ Одесск. П.-Т. Округа М. ГОФМАНЪ.

ПОДЪ РЕДАКЦІЕЙ

инженеръ-электрика Н. ТРУСОВА.

О Д Е С С А.

Типографія А. Д. Вайнтрауба. Преображенская, 33.
1916.

Linker, A. Важнейшие электрические измерительные приборы, их теория и конструкция / А. Линкер ; пер. с нем. ст. мех. Одесск. П.-Т. Округа М. Гофмана; под ред. инж.-электр. Н. Трусова. – Второе изд. – Одесса : Типографія А. Д. Вайнтрауба. Преображенская, 33, 1916. – 84 с. : ил. (с 74 рис. в тексте).

Артур Лінкер, інженер (1874-1949). У книзі на третій сторінці є напис: «Пожертвовано Михаилом Марковичем Гофманом». М. М. Гофман, інженер-технолог, старший механік Одеського поштово-телеграфного товариства сприяння російським винахідникам Одеського відділення Російського технічного товариства. Перекладач цієї книги.

М. П. ПЕТРОВЪ.

Телефонъ,
его устройство

и

практическое примѣненіе.

Популярный курс телефоніи

Съ 74 рисунками и схемами телефоновъ.

Четвертое издание, исправленное и дополненное.

Отдѣломъ Ученнаго Комитета Министерства Народнаго Просвѣщенія по
техническому и профессиональному образованію допущена въ учебныя
библіотеки техническихъ и ремесленныхъ учебныхъ заведеній.

Книгоиздательство М. П. Петрова.
ПЕТРОВЪ, МОСКВА.
Б. Полюшкова, № 1.

Петров, М. П. Телефон, его устройство и практическое применение: популярный курс телефонии / М. П. Петров. – Четвертое изд., испр. и доп. – СПб. ; Москва : Книгоиздательство М. П. Петрова, 1917. – 80 с. : ил. (с 74 рис. и сх. телефонов).

Книга посвячена винаходу телефону, який отримав широке використання у всьому цивілізованому світі. Цей винахід належить до знаменних відкриттів другої половини XIX ст. У книзі йдеться про магнітні, електричні телефони Еріксона, їх типи та види.

В. Н. Подбельский.

Народный Комиссар Почт и Телеграфов.

ПОЧТА, ТЕЛЕГРАФ
и ТЕЛЕФОН

В СВЯЗИ С СОЦИАЛИСТИЧЕСКИМ
СТРОИТЕЛЬСТВОМ СТРАНЫ

РАБОТА ОТМЕЧЕНА ПЕРВОЙ ПРЕМИЕЙ НА КОНКУРСЕ
ПОПУЛЯРНЫХ БРОШЮР НА ТЕМУ «ЗАДАЧИ ПОЧТОВО-
ТЕЛЕГРАФНОГО ВЕДОМСТВА В СВЯЗИ С СОЦИАЛИ-
СТИЧЕСКИМ СТРОИТЕЛЬСТВОМ СТРАНЫ».

МОСКВА—1919 г.

Подбельский, В. Н. Почта, телеграф и телефон в связи с соц. строит. страны / В. Н. Подбельский : Народный Комиссар Почт и Телеграфов. – Москва : 11-я Гостипография, 1919. – 59 с.

Ця робота народного комісара пошт і телеграфів була відзначена першою премією на конкурсі популярних брошур на тему завдань і планів Поштово-телеграфного відомства СРСР.

Пролетарии всех стран, соединитесь!

Р. С. Ф. С. Р.

Народный Комиссариат Почт и Телеграфов.

Инж. Е. А. СВИРСКИЙ и Инж. В. П. ХАЩИНСКИЙ
ПРЕПОДАВАТЕЛИ ВОЕННОЙ ЭЛЕКТРОТЕХНИЧЕСКОЙ АКАДЕМИИ.

РАДИОТЕЛЕГРАФНЫЕ ИЗМЕРЕНИЯ.

(Составлено по РЕЙНУ, ВИРТЦУ, ФЛЕМИНГУ и др.)

ПОД РЕДАКЦИЕЙ
ПРОФ. В. К. ЛЕБЕДИНСКОГО.

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО.
Москва.—1921 г.

Свирский, Е. А. Радиотелеграфные измерения (сост. по Рейну, Виртцу, Флемингу и др.) / Е. А. Свирский, В. П. Хащинский ; под ред. проф. В. К. Лебединского. — Москва : Госиздат, 1921. — 337 с. : ил.

Євген Антонович народився 1891 року. Після закінчення (1910 р.) Вищої електротехнічної школи займався викладацькою діяльністю, послідовно пройшов шлях від викладача до керівника навчального відділу Вищої військової електротехнічної школи начскладу РККА. 1926 р. з реорганізацією військово-навчальних закладів став керівником Військового електротехнічного відділення Ленінградського електротехнічного інституту ім. В. І. Ульянова (Леніна), а з жовтня 1929 р. — керівником електротехнічного факультету Військово-технічної академії ім. Ф. Е. Дзержинського. За плідну педагогічну діяльність Є. А. Свірському було присвоєно вчене звання професора і звання Героя Праці.

СССР ПРОЛЕТАРИИ ВСЕХ
СТРАН, СОЕДИНЯЙТЕСЬ!

А. ГУСЕВ

ТЕЛЕГРАФ И ТЕЛЕФОН

ПОСОБИЕ
ДЛЯ
ПРАКТИЧЕСКИХ
ЗАНЯТИЙ

3-е исправленное и дополненное издание
с 242 рисунками в тексте

Одобрено и рекомендовано Техническим Комитетом
Военно-Технического Управления РККА

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ВОЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
Москва 1925

Гусев, А. Телеграф и телефон : пособие для практических занятий / А. Гусев. – 3-е изд., испр. и доп. – Москва : Госвоениздат, 1925. – 211 с. : ил. (с 242 рис. в тексте).

Це видання призначалося для середнього та молодшого комскладу військ зв'язку відповідно до намічених шляхів розвитку у військах дротового зв'язку.

Перша частина книги містить відомості про випробування й виправлення телеграфних і телефонних апаратів та батарей, проектування, будівництво т/т ліній, випробування їх і знаходження пошкоджень на лініях і станціях.

Друга частина містить описи пристрою та апаратів швидкої дії Юза, Бодо й Уїтстона, трансляційних установок і дуплексного телеграфування, а також телеграфних акумуляторів.

Пролетарии всех стран, соединяйтесь!

Р. С. Ф. С. Р.

Научно-Технический Отдел В. С. Н. Х.

Б. Серия 4.

Инженерно-Промышленная Библиотека.

№ II—6.

СТИЛЛ, А., проф.

ЛИНИИ ПЕРЕДАЧИ ЭЛЕКТРИЧЕСКОЙ ЭНЕРГИИ.

ТЕОРИЯ И РАСЧЕТ.

РУКОВОДСТВО ДЛЯ ИНЖЕНЕРОВ,
ТЕХНИКОВ И СТУДЕНТОВ В. Т. У. З.

С 126 РИСУНКАМИ В ТЕКСТЕ.

ПЕРЕРАБОТАННЫЙ ПЕРЕВОД СО ВТОРОГО
АНГЛИЙСКОГО ИЗДАНИЯ ПОД РЕДАКЦИЕЙ
ПРОФ. А. А. ГОРЕВА.

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ТЕХНИЧЕСКОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО.
Москва — 1925 г.

*Стилл, А. Линии передачи электрической энергии.
Теория и расчёт : руководство для инженеров, техников
и студентов втузов / А. Стилл ; Перераб. пер. со второго
англ. изд.; под ред. А. А. Горева. – Москва : Гостехиздат,
1925. – 220 с. : ил. (с 126 рис. в тексте).*

*Мета цього видання – дати електротехнікам, які
працюють зі спорудження високовольтних установок
довідкову книгу, що містила відомості й формули, потрібні
при розрахунках і проектуванні.*

= Інженер Я. М. Кравець. =

ЕЛЕКТРОННІ ЛЯМПИ.

Частина I

Курс, прочитаний
в
Інституті Інженерів
Зв'язку.

1931 р.
Видання Одеського Інституту
Інженерів Зв'язку.

Кравець, Я. М. Електронні лампи : курс, прочитаний в Інституті інженерів зв'язку. Ч. 1. – Одеса : ОПЗ, 1931. – 46 с. : іл.

Це видання Одеського інституту інженерів зв'язку. Курс прочитав інженер Я. М. Кравець. Я. М. Кравець стояв біля джерела створення ОПЗ (у майбутньому ОНАЗ ім. О. С. Попова).

Інж. А. Б. ГЛЕЙЗЕРМАН

ОСНОВИ ПРАКТИЧНОЇ РАДІОТЕХНІКИ

ВИДАННЯ ДРУГЕ
ПЕРЕГЛЯНУТЕ Й ДОПОВНЕНЕ

ЗА РЕДАКЦІЄЮ
Проф. Б. Ф. ЦОМАКІОНА

ІТВУ • „ТРАНСПОРТ І ЗВ'ЯЗОК“
РКІВ   1932   ОДЕСА

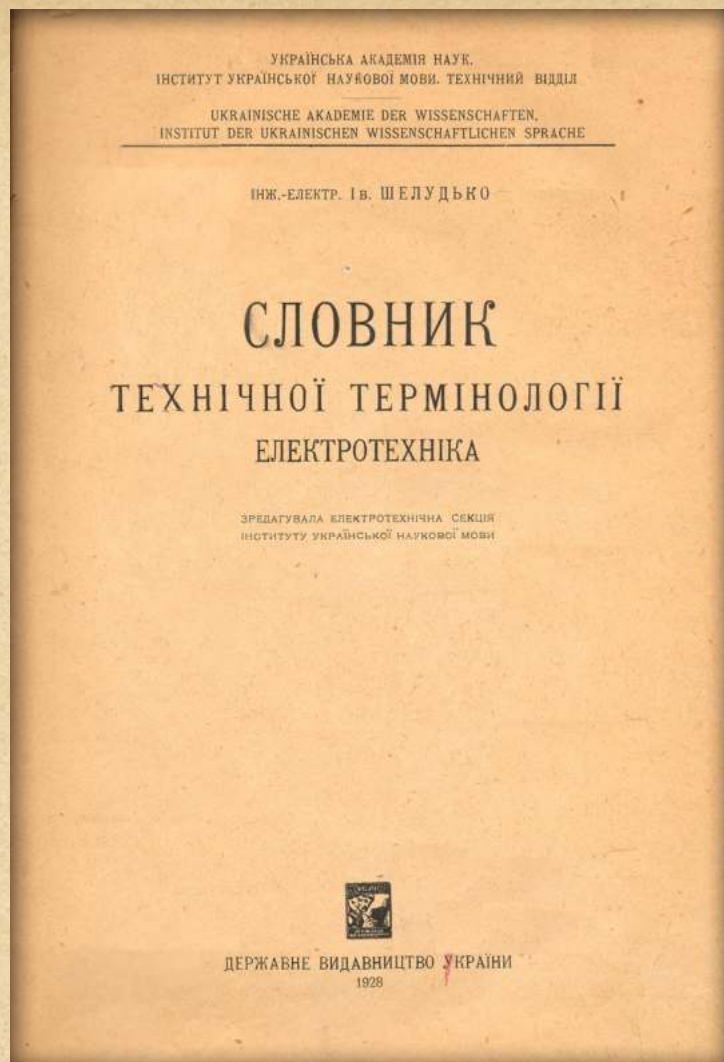
*Глейзерман, А. Б. Основи практичної радіотехніки /
А. Б. Глейзерман ; за ред. проф. Б. Ф. Цомакіона. – Вид.
друге, перегл. і доп. – Харків ; Одеса : Транспорт і зв'язок,
1932. – 194 с.*

*Ця книга написана за редакцією проф. Б. Ф. Цомакіона,
який у 1930-х роках викладав в Одеському інституті інженерів
зв'язку.*

*Підручник розрахований на аматора, обізнаного з
початковою електротехнікою й елементарними алгебраїчними
діями.*

*Бібліографічний опис цього видання вміщено в «Літопису
Українського Друку», «Картковому репертуарі» та інших
показчиках Української Книжкової Палати.*

Шелудько, І. Словник технічної термінології.

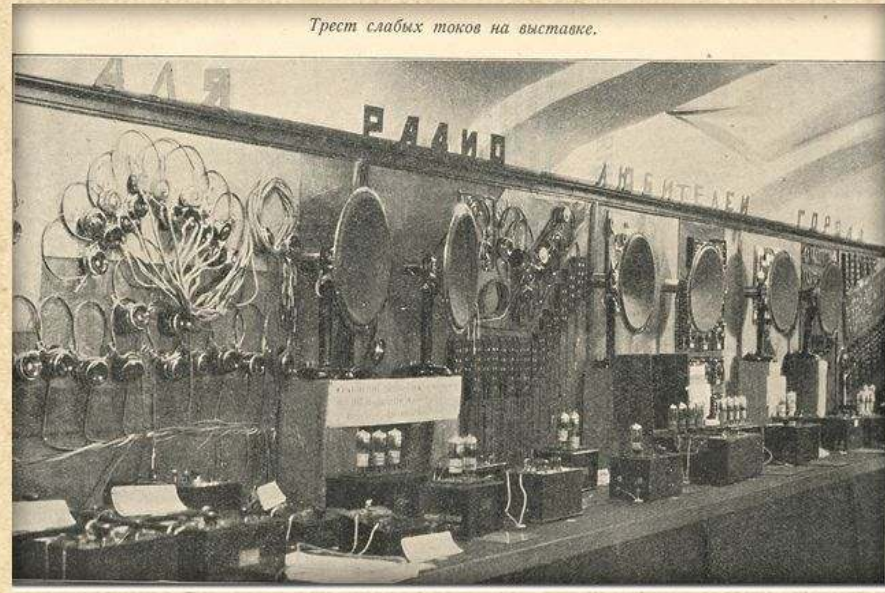
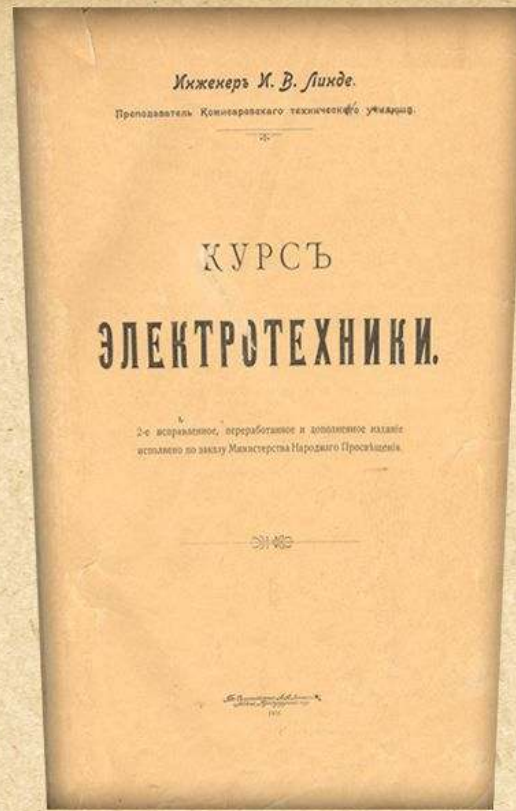
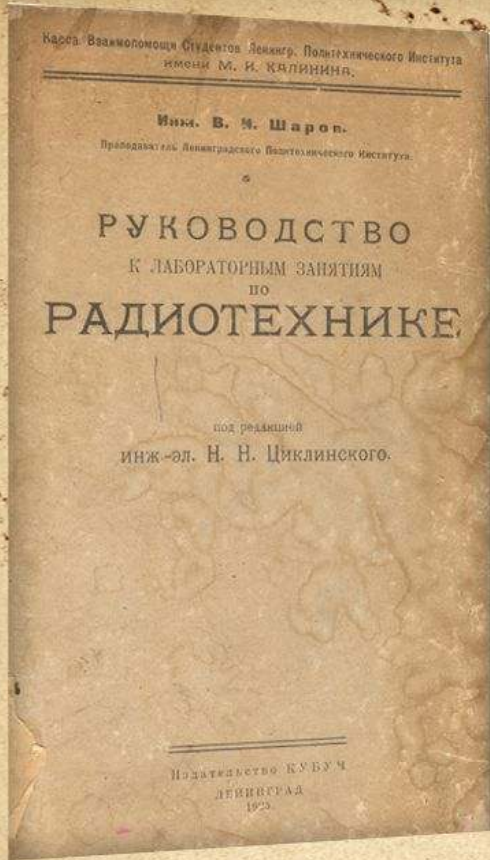
Електротехніка : матеріали до української термінології та номенклатури. Т. XII / Іван Шелудько. – Київ : Держвидав України, 1928. – 248 с.

І. Шелудько (1900 –) закінчив Київський політехнічний інститут 1926 р. За фахом – інженер-електротехнік. Від 1926 р. – редактор технічного відділу та голова електротехнічної секції Інституту української наукової мови ВУАН. На початку 1930-х рр. працював у словниковому відділі Інституту мовознавства ВУАН. Співредактор (разом із В. І. Орловським) російсько-українського словника банківського діловодства (К., 1925 р.), укладач і співкладач низки термінологічних видань, серед них: Словник технічної термінології: Електротехніка. - К., 1928; Словник технічної термінології: Загальний. - К., 1928 (разом із Т. Ф. Садовським); Практичний словник виробничої термінології. - Х., 1931; Словник гірничої термінології. - Х., 1931; (разом із П. І. Василенком), а також Радіословник (українсько-російський). - Х.; К., 1932. Ці видання називали словниками золотого десятиліття.

Українська електротехнічна термінологія починає свою історію з 90-х років XIX ст., коли електрика стала доступною широким верствам населення на українських землях. Розвиток фахової мови відбувався двома шляхами: вона утворювалася стихійно в народних колах як засіб для розуміння нових понять з електротехніки, і, одночасно з цим, її розробляли та вдосконалювали кваліфіковані фахівці.

На початку XX ст. українська електротехнічна термінологія була на високому рівні та вже могла обслуговувати електротехнічну справу, що засвідчує вдалу термінологічну роботу. Зміст зазначеного словника охоплює в основному електротехніку великих струмів, радіотехніку, світлотехніку, рентгенотехніку, а також частково техніку зв'язку (телефонію, телеграфію та ін.). Словник присвячено світлій пам'яті українського фізика та електротехніка, винахідника, організатора науки, одного з першовідкривачів радіоактивного випромінювання, першого дослідника української електротехнічної термінології, професора І. П. Пулюя.

*Все, що людство зробило, передумало,
досягло – все це збереглося, як би
чарами, на сторінках книг.*

Т. Карлейль

*©Бібліотека
ОНАЗ ім. О. С. Попова*